

Židovský hřbitov **Hlučín** (070: --- epigrafický „průvodce“

Přítomnost židů v Hlučíně se odhaduje od první čtvrtiny 18. století, ovšem mohli tu působit pouze sporadicky jako obchodníci. Těžko se domnívat, že již tou dobou existovala i samostatná židovská obec (a tedy i hřbitov), protože první modlitebna je zmiňována teprve o sto let později k roku 1807. Je však nutno započítat také dlouhá léta trvající zcela specifické postavení Hlučínska, které je právě od prvních dekád 18. století úzce napojeno na Slezsko a na Prusko, a právě pod pruskou nadvládou v tomto regionu mohlo dojít k většímu přílivu židů do Hlučína. Kde platily jiné podmínky než na území monarchie, jak uvádí ing. arch. Klenovský.¹ Hřbitov byl založen v napoleonských časech v roce 1814. Jak vypadal jeho stav před Velkou propastí ukazuje několik dobových fotografií v majetku Památkového ústavu v Brně.²

Hlučínský hřbitov je spolu s jihomoravskou *Jemnicí* a také *Českou Lípou* na severu Čech jedním z mála hřbitovů, které skutečně poničili nacisté. Náhrobky byly rozvláčeny, obřadní síň byla využívána pro nácivky domobrany. Část náhrobků, zejména těch, které se nedaly kamenicky recyklovat a tedy prodat, posloužila na rozkaz Němců k vydláždění koryta odvodňovacího příkopu vedoucího od vodárny. Teprve v letech 2007-2008 byly z koryta vyzdvíženy a na ploše bývalého hřbitovy zřízeno lapidárium a památník (tvořený nalezenými zlomky).

Vlastní lapidárium vytvořené z víceméně kompletně dochovaných macejv čítá *čtyřiačtyřicet pomníků*. Ten poslední je tzv. *kever achim* – doslova hrob bratří, což je vlastní hebrejský termín pro hromadný hrob a někdy také pro kenotaf. Jakoby byl zesnulý pohřben mezi svými spolubratřími, ačkoli leží jinde, nebo neznámo kde. Ještě se k němu vrátíme.

(01) – Celá série začíná asi nejvýstavnějším náhrobkem tzv. slezského typu³ - náhrobníků inspirovaných kamenickým rukopisem, který potkáváme ve polsko-slezském regionu (Biala, Osoblaha aj.). V koruně macejvy objevujeme symbol menory, zaujme i zvláštní krátká eulogie věnovaná paní *Tojbe – Holubičce* (1836): *Tojbe (Holubička) skonala příliš brzy, avšak s nejlepší pověstí, vždyť žena respektující Nebesa bývá chválen, až do chvíle, kdy i pro ni zazní slovo Skály dokonalosti: Uskutečni se a konej!*

(11) – Křehoučká *Babette Böhm* (1850), roz. Borinski, umírá následkem porodu ve svých 26 letech.

(14) – Standardním eulogiím se vymyká ta, věnovaná paní *Babette Grünbaum* (1851). Její autoři si jí ponejvíce cení jako skvělé matky. - *S odchodem šabatu ve chvíli, kdy přichází radost, zaplavilo naši duši trápení a pláč. Byly nám vzaty diadém, chloubu a koruna. Totiž ty, matičko upřímná, chloubu naše a nádhery! V životě skromná, leč plná písní a chval - takovou jsme tě znali, až do chvíle kdy sis našla svůj hrob. Tvé kroky nikdy nesešly z cesty života, a proto tvé zřítelnice nyní uvidí to pravé blaho*

(24) - Sestry *Phillippine* a *Bertha Altmann* (1852), dvě mladé dámy ve věku 17 a 22 let nemají eulogii nijak výjimečně květnatou. Z jazykového hlediska je však tato macejva zvláštní, protože obsahuje také *text v juden-deutsch*. Což není ani jidiš, ani hebrejščina, ale skutečná němčina psaná ovšem hebrejskými znaky (viz katalog). Jími je na jejich společné macejvě tesáno: *Die Hoffnung künftigen Wiedersehens lindert den herben Schmerz*.

(29) Panu *Moritzu Breitenfeldovi* (1872) věnovali jen kratičkou pádnou eulogii, komponovanou do *kryptogramu* Moše. Ta čerpá z důvěrně známých parafrází biblických textů: *Byla nám odňata potěcha našich očí, neboť jsme utrpěli zraňující zkázu a zničení. Okny k nám vnikla krutá Smrt*.

(38) – Ve svých 37 letech umírá pan *Hirschel Stein* (1853). Vděčně prokomponovanou eulogií ho oplakává jeho manželka. A objevíme v ní i zmínku o tom, že je „počernalá“. Zkušenější bibliista ihned poznává narážku na Píseň písní.⁴ - *Tak nesmírně krušno je mi, chloubu má a pýcho! Opustil jsi mne, muži můj, a já jsem teď celá počernalá! Ruka nejvyššího odstranila můj věnec korunní! U svého stolu ji krmival chudé, s rukou vždy otevřenou nuzným našeho Lidu. Nadmíru tě vychvalují pro věrnost tvých činů. Pokoj tobě! Vždyť s kráčel vždy cestou*

¹/ Klenovský Jar. – Encyklopedie židovských památek, Grada, Praha 2018 : měli povoleno bez omezení nabývat nemovitosti, byl zrušen poplatek za „ochranu“ aj.

²/ ibid: pag. 102

³/ v terminologii architekta Jar. Klenovského

⁴/ pís 1:6

Prostoty! Zanechal's po sobě tu nejlepší pověst a Vznešený ti splatí zaslouženou mzdu. Na vždy tě bude každý jen chválit. Ke všemu komponována do kryptogramu Cvi Hirš Stein.

(40) – Naprosto detailní příběh je vytesán na macejvě pana *Jicchaka Mandowského* (1848). Epitaf postrádá obvyklé chvály. Působí spíš jako krátká novinová zpráva, protože způsob jeho smrti možná připadal všem do jisté míry obdivuhodně výjimečný. Přečtěme si ho: *Ještě během ranních modliteb o šabatu, na který připadl Jom ha-kippurim, se veřejně modlil před schránkou a setrval pak v synagoze až do *kiduš ha-levana. Cestou domů náhle upadl a když k němu přišli, našli ho již mrtvého. Ke svému Lidu byl připojen s velkými poctami hned následujícího dne. A tak skonak Jicchak stár a sytý dní* ⁵

(44) – Tzv. „kever achim“ neboli kenotaf pana *Wolfa Farkaše* jsme letmo zmínili již v úvodu. Přehlédnout ho nelze. Jednak jím část vztyčených náhrobků končí, jednak je to jediný kámen z černé leštěné žuly a dobře čitelným písmem, který oproti zachráněným a značně „ovětralým“ kamenům působí velice mladě. Samozřejmě mezi objevené a zachráněné pomníky nepatří. Byl sem osazen teprve v roce 2009. Pan Zev Wolf Farkaš (civilním jménem pan Vilemoš Mojsejevič) byl zastřelen anebo padl na sklonku války dne 16.4.1945 v Bělé. To sice epitaf také zmiňuje, daleko více se však soustředí na to, že tento voják byl žákem slovutného mukačevského rebbe, autora spisu *Minchat Eliezer*.

(101) - V latinkové části své eulogie je paní *Rosalie Mosler* (1877) zmíněna jako „Wohlthäterin“. Hebrejský text komponovaný do kryptogramu Rejkl Mosler tuto skutečnost poeticky rozvíjí: *Tolik dobra a laskavosti jsi dokázala! Vydávala ses denně na pomoc svému Lidu a nuzným jsi přinášela svůj *korban tora! A ti teď s pláčem do jednoho volají: „Náš den se teď změnil v truchlení a žal, protože naše dobrodějka skonala. Už nenajdeme obvaz na své rány a balzám na naše jizvy! Jedinou útěchou nám je, že navždy zůstaneš hodná chvály, za všechny cedakot prokázané stádečku našeho B-ha. I potulné chudáky jsi zavedla do svého domu. Vzdálil se od nás Utěšitel, jak moře nesmírná je naše rána!* ⁶

----ooo

⁵/ gn 25:8, gn 35:29

⁶/ thr 1:16; thr 2:13